

Kopplingen mellan hälsa och fred uppgift för nätverk i vardande

■ Kan en större världsomspännande rörelse av fredsforskare och hälsoarbetare – i likhet med de stora världsomfattande hälsoinsatserna som utrotningskampanjen av smittkoppor och den pågående kampen mot polio – medverka till att reducera de fruktansvärda effekterna av krig och organiserat våld, och främja fredsprocesser?

Denna fråga ställer sig G MacQueen, J Santa-Barbara och medarbetare i en editorial i *Lancet* (2002;357:1460-1). Samma fråga diskuterades vid den av samma initiativtagare organiserade konferensen »Peace through Health« (PtH), som genomfördes vid McMaster-universitetet i Hamilton, On, Kanada (12–14 oktober 2001) med 120 deltagare – fredsforskare, hälsoarbetare (läkare och sjuksköterskor) och universitetsstudenter från ett 20-tal länder.

Effekten av moderna konflikter

Moderna konflikter dödar och lemlästar civil befolkning i större omfattning än beväpnade soldater. Vidare lider och dör fler kvinnor, barn, äldre och sjuka av brist på mat, rent vatten, skydd och socialt nätverk än av krigets direkta inverkan. I Afrika står våldet för en betydande del av de registrerade dödsorsakerna tillsammans med malaria, HIV/aids, tuberkulos och andra infektioner.

Konflikter kan jämföras med sjukdom, och kan därför hanteras på likartat

World Health Assembly (WHA) Resolution 34.38 (1981):

»The role of physicians and other health workers in the preservation of peace is the most significant factor for the attainment of health for all.«

Resolutionen tydliggör vilken vikt fred har för att nå hälsa åt alla.

sätt genom primär, sekundär och tertiär prevention. *Primär prevention* ämnar förhindra uppkomsten av våld och kriser genom analys av våldsspiralen i en potentiell krishärd samt genom nationella och internationella politiska och sociala interventioner. Med *sekundär prevention* vill man skapa avbrott i konflikter för att kunna utföra hälsoinsatser och humanitärt arbete samt sätta igång fredsfrämjande dialoger. *Tertiär prevention* syftar till att bygga upp hälsosektorn med integrerade fredsinitiativ i skedet efter konflikten.

Det finns många exempel på sekundär prevention då FN, Internationella röda korset och andra organisationer med hjälp av dagens juridiska instrument och resolutioner förhandlat fram »days of tranquility« och »humanitarian ceasefire« för att kunna genomföra vaccinationskampanjer, matutdelning och andra hälsoinitiativ i krishärdar såsom Afghanistan, Sri Lanka, El Salvador, Somalia, DR Congo, Liberia och Sierra Leone.

WHO-projekt

Världshälsorganisationens (WHO) projekt »Health as bridges for peace« är ett exempel på tertiär prevention, men med en komponent av primär prevention. Projektet går ut på att ta fram strategier och ramar för att stärka återuppbyggnaden av hälsosektorn i konfliktområden. Detta sker bl a genom att analysera händelseförloppet i krishärdar som Angola, Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Haiti och Moçambique, och dra lärdomar för framtiden. Genom att samla hälsoarbetare som får diskutera konflikthantering och återuppbyggnad av hälsosektorn och samhällsstrukturerna efter en konflikt kan man också ge tillfälle till välbehövlig utbildning. Förhoppningen är att detta kan ske i Afghanistan (*Lancet* 2002;358:2009).

Hälsosektorns möjligheter

Hälsosektorn kan inta en ledande position i att driva frågan om kopplingen mellan hälsa och fred. Konflikters skadliga effekter på hälsan är synner-

ligen klara, och kan begränsas och även stoppas genom argumentet att hälsa är ett övergripande mål. Grupper som arbetar för fred får i allmänhet stöd av hälsoarbetare, och hälsosektorns trotjänare är vana att arbeta över etniska, politiska och sociala gränser.

Hälsoarbetare kan genom sitt arbete, sin erfarenhet och sin position i samhället visa på de destruktiva effekterna av olika typer av vapen och, i samarbete med andra organisationer, fortsätta kampen mot användandet av sådana vapen genom ständig förbättring av de internationella lagarna (t ex antipersonminor).

Arbetet måste utföras på alla nivåer, från gräsrotterna (lokala ledare, ledare för flyktingar, lokala kommissioner) till politisk och militär toppnivå inkluderande de internationella aktörerna.

Inte bara laga och lappa

Huvudfrågan är således *hur* hälsoarbetare kan medverka till fredsprocesser, och inte enbart lindra offrens lidande under pågående konflikter. Konferensens organisatörer arbetar nu vidare med att skapa ett *nätverk* av intresserade hälsoarbetare, och för att »fred genom hälsa« skall bli ett nytt *ämne* som undervisas till alla inom hälsosektorn. En kartläggning av all forskning i ämnet blir därmed också en viktig komponent av projektet.

Ett intressant moment är samspelet mellan fredsforskning och hälsosektorns arbete. Mer interaktion och integrerade forskningsprojekt är önskvärt. Intresserade aktörer kan ta kontakt med undertecknad för ett fortsatt arbete för att starta ett nätverk i Sverige.

Magnus Grabe

docent, urologiska kliniken,
Universitetssjukhuset MAS, Malmö
magnus.grabe@skane.se

*

Se även krönikan på sidorna 2080-1 i detta nummer. *red*

Engelskspråkiga definitioner av några koncept i Health Through Peace:

Conflict: Situation in which parties perceive their goals to be incompatible.

War: Violent conflict involving at least one party which is or aspires to form a state, and with cumulative deaths of at least 1 000 in its current phase. (In case these criteria are not met, terms such as »armed conflict« and »political violence« will be used.)

Peace: Relationship between parties in which there is mutual benefit and in which conflicts are resolved non-violently.

Peace-Through-Health Action: A health intervention in a setting of conflict with goals of improving both health and peace.

Internetadresser

www.humanities.mcmaster.ca/peace-health

www.who.int/eha/disasters

www.bmj.com (referenslista kan erhållas via www.bmj.com/cgi/collection/conflict)

www.thelancet.com